

Джус В. В.
*аспірант кафедри маркетингу і бізнес-адміністрування,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-366-1-2>

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ФУНКЦІЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІННОВАТИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

Сучасний світ стрімко змінюється під впливом розгортання 4-ї технологічної революції, глобалізації, поглиблення протиріч і конкурентних впливів на різних рівнях економічних відносин. Ці зміни ставлять перед національними економічними системами нові виклики, пов'язані з необхідністю підвищення конкурентоспроможності, переходу до інноваційного розвитку, створення нових технологій, їх ефективного трансферу. У цій ситуації роль закладів вищої освіти (ЗВО) стає дедалі важливішою. Їхня підприємницька функція виступає ключовим фактором у стимулюванні економічного зростання, збалансованому управлінні людським капіталом, а також розкритті потенціалу національних економік на основі щонайповнішої реалізації їх конкурентних переваг.

В умовах імперативу інноватизації університети більше не можуть залишатися виключно місцями, де здобувачі освіти отримують знання. Окрім того, функціонування вищої школи сьогодні виходить також і за рамки дослідницької роботи. Натомість університетам необхідно стати інтелектуально-інноваційними центрами, де генеруються нові ідеї, розробляються нові технології та створюються нові бізнеси. Це пов'язано з декількома причинами:

1. Трансформація характеру роботи: світ праці стрімко змінюється через автоматизацію процесів, поширення штучного інтелекту та інші технологічні зрушення. Університети, які стають інноваційними центрами, можуть краще підготувати студентів до цих змін, пропонуючи їм освіту, яка відповідає потребам роботодавців та готує їх до навчання впродовж життя [1].

2. Глобальна конкуренція: університети з усього світу конкурують за студентів, викладачів, джерела фінансування для виконання дослідницької та підприємницької функцій. Ті з них, які зможуть

продемонструвати інноваційний підхід та здатність генерувати нові ідеї та технології, краще позиціонують себе для успіху в залученні здобувачів та ресурсів.

3. Економічний розвиток: університети можуть відігравати важливу роль у стимулюванні економічного розвитку свого регіону, або країни, створюючи нові, похідні від них підприємства та робочі місця. Інноваційні університети часто стають центрами інноваційних кластерів, які приваблюють інвестиції [2].

Останніми десятиліттями вища освіта в розвинених країнах активно впроваджує інноваційні підходи, засновані на принципах університетського підприємництва. Ця модель ґрунтується на внутрішньоуніверситетській підприємницькій діяльності, застосуванні комерційних методів в університетському середовищі та ефективній комерціалізації результатів наукових досліджень. Численні приклади успішних підприємницьких університетів в США, Великобританії, Австралії, Канаді та країнах Західної Європи свідчать про ефективність та вигідність цієї моделі. Впровадження підприємницьких принципів дає змогу університетам не лише вирішувати власні проблеми, такі як фінансування, покращення якості освіти та розширення науково-дослідницької діяльності, але й успішно взаємодіяти з зовнішнім середовищем. Це органічним чином забезпечує університетам зростання конкурентоспроможності на міжнародному ринку освітніх послуг, підвищення їх рейтингу та іміджу; залучення талановитих студентів і викладачів, пропонуючи їм широкі можливості для розвитку та реалізації своїх ідей; посилення зв'язків з бізнесом та місцевими громадами.

У зв'язку з виділенням орієнтації на втілення підприємницького потенціалу у вищій школі як окремої функції закладів освіти постає актуальний і недостатньо описаний сьогодні феномен університету підприємницького типу. *«Підприємницький університет»* можна детермінувати як *суб'єкт соціально-економічних відносин, що виникають між закладом освіти, державою, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами, щодо провадження «третьої місії» (навчальної, дослідницької та підприємницької діяльності) на основі органічного поєднання внутрішніх і зовнішніх форм та факторів з метою узгодження та реалізації інтересів усіх сторін відповідно до вимог і умов визначеного етапу інноваційного розвитку економічної системи* [3].

Зміст діяльності підприємницьких університетів проявляється через такі аспекти, як:

- активна співпраця з бізнесом для розробки нових продуктів і послуг. Це може відбуватися через різні канали, такі як спільні дослідницькі проекти, стажування студентів і викладачів, створення бізнес-інкубаторів та технопарків;

- підтримка підприємництва через надання університетом студентам та викладачам ресурсів для створення інноваційних проєктів та власного бізнесу;

- інноваційна культура, яка сприяє творчості та ефективному ризику за рахунок захоплення нових ідей, підтримки дослідницької діяльності та створення середовища, у якому студенти та викладачі не бояться допускати помилок.

Підприємницька функція університетів сьогодні найбільшою мірою ідентифікується за їх спроможністю генерувати інноваційні об'єкти інтелектуальної власності, зокрема, у формі ліцензій, патентів, торгових марок, авторських прав. Таким чином, вагомою детермінантою переходу закладів вищої освіти від дослідницької до підприємницької ролі є здатність до комерціалізації результатів досліджень.

Таким чином, до університетів підприємницького типу за показниками, що вимірюють ступінь трансферу знань і технологій, можна віднести: Університет Каліфорнії, Гарвардський університет, Массачусетський технологічний інститут (MIT), Корейський провідний науково-технологічний інститут (KAIST), Університет Цінхуа, Університет штату Техас, Стенфордський університет, Університет Джонса Гопкінса, Каліфорнійський технологічний інститут (КалТех), Мічиганський університет.

Зазначені університети було розподілено в точковій діаграмі за одним із індикаторів оцінки університетів у межах міжнародного рейтингу U-Multirank, запровадженого за ініціативи Європейської комісії, а саме – кількістю патентів, отриманих упродовж 2022 року. За абсолютним показником отриманих патентів провідне місце серед 10-ти ключових підприємницьких університетів посідає Університет Каліфорнії, зокрема один із елементів його системи – Університет Каліфорнії в Лос-Анджелесі, оформивши 3266 патентів за рік. Найменшу кількість серед досліджуваних закладів освіти отримали Університет Джонса Гопкінса, Каліфорнійський технологічний інститут

та Мічиганський університет, які запатентували за результатом 2022 року 960, 937 та 925 об'єктів інтелектуальної власності відповідно.

Водночас у ході нормалізації абсолютного показника патентування за кількістю студентів установлено, що Каліфорнійський технологічний інститут демонструє найвищу концентрацію патентів на 1 тисячу студентів, таким чином, є одним із найбільш інновативних серед невеликих закладів освіти із загальною кількістю в 2324 студенти в розрахунковому періоді. Натомість за нормалізованою кількістю патентів Університет Каліфорнії (кількість студентів – 46999) та Гарвардський університет (кількість студентів – 41128) відстають від менших за розміром освітніх установ, що може свідчити про переважання абсолютного показника патентування за рахунок більшої кількості представників професорського-викладацького складу у штаті працівників цих університетів.

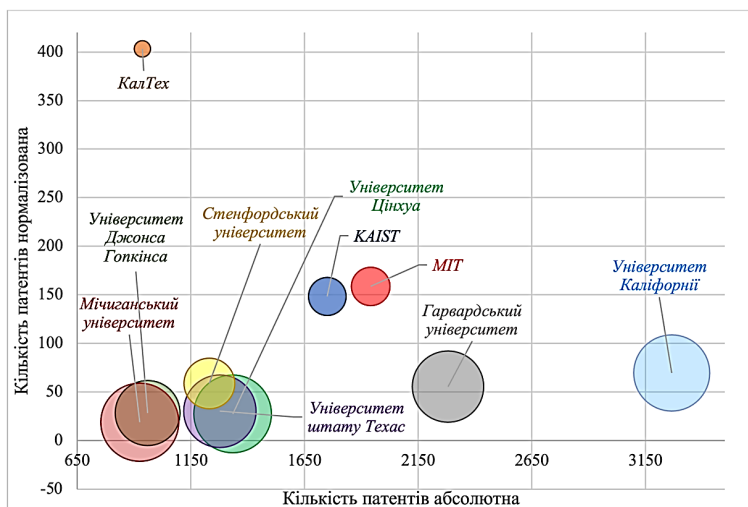

Рис. 1. Кількість патентів абсолютна та кількість патентів нормалізована за кількістю студентів, отриманих університетами в 2022 році

Джерело: розроблено автором на основі [4]

При цьому, найбільш збалансовану позицію (розміщення на умовній лінії, що сполучає нижню ліву та верхню праву ділянки діаграми) займають середні за розміром заклади освіти –

Массачусетський технологічний інститут, Корейський провідний науково-технологічний інститут і Стенфордський університет.

Можемо дійти висновку, що трансформація університетів в інноваційні центри є критично важливою для розвитку сучасних економік. Забезпечення підтримки з боку уряду, зміна менталітету керівництва ЗВО та створення сприятливої атмосфери є ключовими факторами успіху цього процесу. Розвиваючи співпрацю з бізнесом та міжнародними партнерами, а також публічним сектором, заклади освіти можуть стати потужними драйверами інновацій та економічного зростання.

Література:

1. What is the future of work? Article by McKinsey & Company. URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/mckinsey-explainers/what-is-the-future-of-work#/> (дата звернення: 05.04.2024).

2. Valero A. & Van Reenen J. The economic impact of universities: Evidence from across the globe. *Economics of Education Review*. 2019. Vol. 68(1). P. 53–67. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2018.09.001> (дата звернення: 05.04.2024).

3. Джус В.В. Інтернаціоналізація діяльності підприємницьких університетів у період післявоєнного відновлення України: кваліфікаційна магістерська робота: 051 Економіка. Київ, 2023. 134 с. URL: <https://ir.library.knu.ua/handle/123456789/6191> (дата звернення: 09.04.2024).

4. University comparison by U-Multirank. URL: <https://www.umultirank.org> (дата звернення: 11.04.2024).